

Lex Reurings & Willem Janssen Steenberg

DE KALE BERG

OP EN OVER DE MONT VENTOUX

Met een voorwoord van

Peter Winnen

2016

THOMAS RAP
AMSTERDAM

'Tu fais du mal comme la Peste
Mais nous t'aimons, O Roi des Vents.'

'Je geselt ons genadeloos als de infame pest
Maar we houden van je, O Heerser van de wind.'

– Frédéric Mistral/Rik Wintein

'Le Ventoux ne se donne pas, chaque course est une conquête.
Notre bonheur, c'est celui des alpinistes: se sentir bien en haut, savoir
qu'on l'a fait, qu'on s'est dépassé.'

'De Ventoux krijg je niet cadeau; je moet hem telkens weer veroveren.
En als dat lukt, kun je het de alpinist nazeggen: ik ben intens gelukkig,
want ik heb de top bereikt, ik heb mijn grenzen verlegd.'

– Robert Aubéry, cyclist uit Mollans-sur-Ouvèze;
had op zijn 60ste de Mont Ventoux 58 keer beklommen

VOORWOORD

Wie Ventoux zegt, zegt Tommy Simpson. Ik was een jongetje van tien toen deze Engelsman, in het maanlandschap van de Mont Ventoux, zich letterlijk de dood in koerste. Ik herinner me de gebeurtenis als de dag van gisteren. In het hoofd van de tienjarige gebeurde iets merkwaardigs.

1 De Mont Ventoux was op slag een berg die me angst en afkeer inboezemde.

2 Een intens verlangen naar de col begon zich van me meester te maken.

Ik was namelijk van plan om beroepswielrenner te worden, om heldendaden te gaan verrichten. En waar kon je dan beter terecht dan bij een beklimming die langs de afgrond van de dood omhoogkronkelde.

Tweeslachtigheid was troef.

De afkeer van, en het verlangen naar de Mont Ventoux is later algemeen gebleken. Niet alleen onder wielrenners maar ook onder organisatoren van wielwedstrijden. Zelden wordt deze berg in het etappeschema van een koers opgenomen. Maar als de Ventoux ter bestijging wordt aangeboden, dan kan men niet wachten tot de karavaan aan de voet is gearriveerd. De Ventoux, dat is een kick buitencategorie.

Is het een gelukkige omstandigheid, of is het een tekortkoming dat ik ‘het suikerbrood’ slechts eenmaal heb beklommen gedurende de elf jaar dat ik in het profpeloton heb gewoond? Ook nu geef ik een tweeslachtig antwoord: het is beide, tekortkoming én gelukkige omstandigheid.

Die ene keer was op een erg warme junidag tijdens de Dauphiné Libéré van 1983. Ik was in de voorbereiding op de Tour de France en nog ver van het juiste vormpeil verwijderd. Ergens in de middenmoot, op dik tien minuten van de kop van de wedstrijd, zwabberde ik door het maanlandschap. Het slakkenangetje van mij en de lotgenoten in mijn buurt was beschamend. Van pure ellende wierpen we de reglementen van ons vandaan, we grepen naar de deurklinken van ons passerende volgwagens om ons telkens een aantal meters omhoog te laten sleuren. Het was toen dat de Mont Ventoux zijn ware gezicht toonde: zelfs onze armen verkeerden binnen de kortste keren in een toestand van algehele malaise.

Tijdens de Tour van 1987 werd er op de Ventoux een klimtijdrit verreden. Ik had een superdag. Ik bevond me in een strandpaviljoen in het Italiaanse Lido di Jesolo. Met een grote pot bier voor me. Ik keek naar de rechtstreekse reportage op de televisie. Jean-François Bernard en Stephen Roche probeerden beiden de Tour naar hun hand te zetten. En ik volgde de verrichtingen van Erik Breukink. Zij liever dan ik, dacht ik niet zonder leedvermaak.

Dat jaar had ik, uit motieven van redelijkheid, voor het eerst de Tour overgeslagen. Met de Tour erbij zou ik, na de Ronde van Zwitserland en de Giro, ruim acht weken onafgebroken in het zadel hebben gezeten. Dat houdt geen paard vol. Maar toch, nippend aan het bier, voelde ik duidelijk iets opborrelen wat leek op spijt. Had ik spijt vanwege het ontberen van het lijden?

Een dag later kocht ik een Nederlandse krant. De journalisten van deze krant hadden moeder Breukink uitgenodigd om de verrichtingen van haar zoon op de Ventoux, vanuit hun volgwagen, live en van zeer dichtbij te bekijken. Ik las dat ze achter in die auto intens had gehuild. Het was te erg. Toen wist ik het zeker: de Ventoux mag nooit of te nimmer worden overgeslagen. Al is het maar om de held van je moeder te worden.

Peter Winnen

DE EERSTE METERS

VRIJDAG 5 JULI 1996 Met vrouw en kinderen heb ik mijn kamp opgeslagen even buiten Bedoin, dé uitvalsbasis voor een beklimming van de Mont Ventoux. Vanaf de camping ligt de berg al enkele dagen naar me te lonken en zijn blik is onweerstaanbaar. ‘Ik moet en ik zal hem bedwingen,’ heb ik al een paar keer tegen mezelf gezegd, maar de enige klimervaring die ik tot nu toe heb, bestaat uit een rondje Utrechtse Heuvelrug, het fietspad door de duinen tussen Noordwijk en Zandvoort en een tochtje in de buurt van de Pyreneeën. En dat is bepaald geen goede basis om vol zelfvertrouwen aan de Reus van de Provence te beginnen. Daarom besluit ik eerst een verkenningsrit in de omgeving te maken, een beetje om de berg heen.

ZOMER 2000 *Ergens tijdens de trainingsritten in de zomer van 2000 vraagt Karel me: ‘Zeg Willem, zullen we volgend jaar naar de Mont Ventoux gaan?’ Wim heeft er in juli erg goed gefietst en zijn verhaal heeft bij Karel en mij het vlammetje dat al langer brandde nog eens extra aangewakkerd. Toen Jacquie en ik in 1997 onze vakantie in Bedoin doorbrachten, heeft de Poortwachter van het Zuiden veel indruk op me gemaakt. Elke ochtend, als ik op weg was naar de boulangerie, intrigeerde die kale kop me weer. En waar we ook rondreden in de Vaucluse, overal leek het observatoire me toe te roepen: ‘Hé, Willem, waar blijf je nou? Ga je fiets halen, man!’ Helaas helaas, die stond thuis bij te komen van het voorseizoen.*

En nu valt zomaar ineens die naam. Mont Ventoux. Oeps. Wat klinkt dat aantrekkelijk.

Al fietsend word ik echter als door een magneet naar de berg toe getrokken. Voor ik het weet, rijd ik in Saint-Estève, waar de echte klim begint. Ik ben totaal niet op een beklimming voorbereid; het is ook al later in de middag en ik ben echt niet van plan door te gaan, want het moet wel mislukken. Ik rijd nog een kilometer of drie, vier door en keer dan om; ik ben genoeg aan de weet gekomen: de beklimming van de Ventoux is enorm zwaar, maar een serieuze poging waard. Als ik ’s morgens vroeg vertrek, heb ik genoeg tijd om boven te komen. Tien minuten later ben ik weer op de camping.

'Ik kan de tent van onze Ruud wel meenemen,' gaat Karel verder, 'en als we een beetje doorrijden, is Bedoin best in één dag te doen. Eén dag heen, vier dagen fietsen, één dag terug, moet kunnen.' Zijn blik is licht geamuseerd; hij weet dat hij me in zijn zak heeft, de smeerkees.

We hebben het er wel eens vaker over gehad, want na negen jaar kennen we de Vogezen onderhand wel. Er zijn weinig verharde wegen tussen le Hohwald en Giromagny die we niet onder de wielen hebben gehad. Op de Schnepfenried had ik me indertijd echter voorgenomen de Ventoux uit mijn gedachten te zetten. Tijdens die klim werd ik geteisterd door de hitte en door massa's vliegen die in mijn neus en achter mijn bril kropen. Toen dacht ik: als deze pakweg zeven kilometer van gemiddeld een procent of tien al zo'n ellende is, wat moeten die eenentwintig kilometers naar de top van de Ventoux dan wel niet voor martelgang zijn?

ZONDAG 7 JULI 1996 Vandaag de stoute (race)schoenen aangetrokken: het gaat gebeuren! Het weer is goed: niet te warm, weinig wind. Om acht uur zit ik op de fiets; het water klotst bijna uit de bidons, de achterzakken zijn gevuld met een paar bananen en drie pakjes Sultana. Ik rijd van de camping eerst terug naar Bedoin, want ik wil per se starten vanaf het fonteintje, de 'officiële' startplaats voor de beklimming van de zuidzijde. Meestal zijn hier wel wielrenners te vinden, maar op dit moment is er geen mens te bekennen. Niet dat ik dat erg vind, want ik moet het toch alleen doen. Ik stap op, druk de startknop van het tellertje in en rijd het dorp uit richting camping, want die ligt aan de route.

Van het een komt het ander. Als een stel kleine jongens zitten we de weken erna op de fiets plannetjes te smeden. Ik ben de Schnepfenried uiteraard niet vergeten, maar de Ventoux, dat is natuurlijk wel een echte berg... Als ik die op mijn oude dag nog eens in één keer zou kunnen beklimmen... Dát ik boven kom, daaraan twijfel ik niet. Maar in één keer? Ik ben te zwaar en ik heb te weinig talent om dat voor elkaar te krijgen, denk ik. En wat zou ik een hoop trainingsarbeid moeten verzetten om...

Tot Saint-Estève gaat het prima, daarna begint het echte klimmen: negen tot elf procent. Gelukkig is het niet heet, maar ik krijg het wél heet! Het zweet gutst van mijn lijf en mijn polsen zien zwart van de vliegen. Ik probeer ze weg te jagen, maar daar trekken die beesten zich niks van aan; ze hebben zich unaniem voorgenomen mee te liften.

Kilometers lang kronkelt de weg door het bos naar boven. Pas na tien kilometer komt de top even in zicht om even plotseling weer te verdwijnen. En hoewel het zwaar gaat, valt het me tot nu toe toch nog niet echt tegen. Niet

afstappen, Lex, houd ik mezelf voor, blijven zitten en dóórtrappen. Zolang de trappers draaien, ga ik vooruit en zolang ik vooruitga, kom ik dichterbij de top. Ik hoor het mezelf zeggen en ik zal het later nog vaak zeggen, hardop.

DINSDAG 29 MEI 2001 *Om acht uur fietsen we de camping af; twintig minuten later stoppen we bij het bordje dat het einde van de bebouwde kom van Bedoin aangeeft. We starten de diverse meters, wensen elkaar succes en daar gaat-ie dan: op naar de top! Ruim eenentwintig kilometers van gemiddeld 7,7% en ruim 1600 hoogtemeters. 'C'est un col qui fait peur', om met Tourdirecteur Leblanc te spreken. Ik voel de spanning in mijn buik.*

Ieder gaat zijn eigen tempo aanhouden, dus Karel rijdt direct van me weg. Na een kleine kilometer, in de afslag naar Flassan, doemt recht voor me, hooghartig oplichtend in de ochtendzon, de top van le Mont Chauve op. Daar moet ik dus heen.

De eerste bidon is inmiddels al bijna leeg en ik vraag me af of ik wel genoeg water bij me heb. Al rekenend realiseer ik me dat ik nu bijna bij Chalet Reynard moet zijn. Dan heb ik er vijftien kilometer op zitten, dus dan hoef ik er nog maar zes!

Dat valt echter tegen. Chalet Reynard wil gewoon niet in zicht komen. Hoe kan dat nou? Mijn teller staat al op 16. Hier zou het wat lichter moeten gaan volgens de *Berggids voor fietsers*, maar is dat wel zo? Ha, is dat niet het chalet?

JA, DAT IS HET CHALET! En daar is ook die kale top weer. Nu doorgaan, dan móet het lukken!

Ik houd constant de hartslagmeter in het oog. De cijfertjes verspringen tussen 155 en 162, netjes in de buurt van mijn omslagpunt. Als ik dat volhoud, moet ik boven kunnen komen. Ik maal maar door, maal maar door. Zeker, het is best steil en toch gaat het heel redelijk. Ik hijg licht. Hard gaat het echter niet; ik word zelfs gepasseerd door een vrolijk voorbijfladderend koolwitje.

Nog ruim zes kilometer. In de polder lach ik daar om, maar hier is het niet niks. Hoewel, het gaat nu wat lichter, want het is iets minder steil. Na een kilometer wordt het toch weer stevig aanpoten. Gelukkig staat er niet veel wind; dat geeft me de kracht om door te gaan. Ik krijg de pedalen nog steeds rond, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Eigenlijk is dit gekkenwerk, maar nu ik al zo ver ben, ga ik ook door, tot ik er letterlijk bij neerval.

Bij het monument voor Tommy Simpson, op 1770 m, voel ik kippenvel. Ik tik met mijn vinger tegen mijn slaap: gegroet, Tommy, gegroet! Ik zal ervoor zorgen dat ik in ieder geval heel boven kom.

Zie ik daar niet het monument van Tom Simpson? Dan moet ik nog ruim een kilometer door dit onwezenlijke maanlandschap.

Als ik eindelijk bij het gedenkteken ben, stop ik niet – ik zit al vanaf de start in het zadel en ik zal blijven zitten tot de finish! Wel zeg ik: ‘Dag Tom’, want dat deed Tim Krabbé ook altijd. Het is net of Tom me als dank een zetje geeft, want ik versnel zowaar! Hoeveel bochten zouden het nog zijn naar de top? Ik heb het observatoire nu voortdurend in beeld, toch komt het niet of nauwelijks dichterbij. Tot nu toe heb ik vrijwel alleen gereden, maar hierboven zijn er verschillende lotgenoten. Een enkele rijdt ik voorbij, sommigen passeren mij. Ik probeer mee te gaan, maar haak al snel af; ik moet in mijn eigen tempo zien boven te komen.

Bij de laatste bocht stuur ik helemaal naar buiten: meer meters, minder steil. Ik zie nóg de hoofden van Armstrong en Pantani omhoogkomen, naast elkaar, hun schouders, hun benen, hun voeten. Dat was in 2000. En nu ik. Nu ik!

Aan het eind van de bocht, waar het bordes begint, staat Karel, fototoestel in de aanslag. Ik steek de wijsvinger van mijn rechterhand omhoog, terwijl ik de laatste meters afleg. In één keer, jongen, in één keer! Na twee uur en drieëndertig minuten passeer ik de finish.

Zie ik het goed? Is daar verderop de laatste bocht? Het is wel te hopen, want dit houd ik niet lang meer vol. De bocht moet ik ruim nemen, want de binnenbocht is veel te steil. Nog even op de pedalen staan en IK HEB HET GEHAALD! Ik zet mijn fiets tegen een muurtje, doe mijn helm af en plof neer.

Bij elke fietser die het bordes bereikt, zoekt de opgekropte spanning op de een of andere manier een uitweg. De een laat zijn tranen de vrije loop, de ander wordt heel stil, een derde begint te giebelen of staart met lege ogen naar de witte toppen van de Alpen. Iedereen heeft een paar minuten nodig om zijn emoties te verwerken en om het adrenalinegehalte weer enigszins normaal te laten worden. Dan gaat de een bij het kraampje een stuk zoetigheid-met-vliegenpoep kopen, de ander laat een stempel zetten op een te duur betaald T-shirt of vraagt een aardige Fransman een foto te maken terwijl hij quasinonchalant voor ‘het winkeltje’ onder het bord LE MT. VENTOUX ALT. 1912 m staat of bij de paal met de tekst ‘Sommet Mont Ventoux 1912’ tegen zijn fiets leunt. Maar hoe lang het bijkomen en het genieten ook duren, het moment komt dat de betovering verbroken wordt: het jack moet aan, de helm op; de afdaling roept.

Op de camping of in het hotel is er de bewondering van de familie en van de andere vakantiegangers. Er is een douche, een koud pilsje uit het beekje achter de tent of uit de driesterrenkoelkast van het hotel en één ding is duidelijk: dit is een dag om in te lijsten, zo eentje om nooit meer te vergeten.

De ene fietser is de ontmoeting met de Mont Ventoux bedeesd aangegaan, de andere vol bravoure, maar ieder heeft zijn eigen avontuur beleefd. En wie veel beleeft, kan veel vertellen. *De kale berg - Op en over de Mont Ventoux* laat de lezer 'De Dag' meebeleven van jongelingen en oudere mannen, van wielertoeristen en cyclospportieven, van eenlingen en *brothers-in-arms*. Het verhaalt over mannen en vrouwen die één keer naar boven fietsten, maar ook over stoutmoedigen die de berg tot wel elf keer op één dag hebben beklommen, gewoon over het asfalt of via de ongebaande weg. Hun authentieke verslagen verhalen over onzekerheid en afzien en over het geluksgevoel dat alle narigheid doet vergeten, eenmaal daarboven, aan de voet van het observatoire.

Maar *De kale berg* gaat verder. Het laat aan de hand van uitgekiende trainingsschema's zien hoe de voorbereiding op de beklimming van de Reus van de Provence eruit zou kunnen zien. Het geeft tips van ervaringsdeskundigen over kleding, voeding, materiaal en versnellingen. Het geeft de profielen en overzichtskaartjes van de routes naar het observatoire, biedt een overzicht van fietsroutes en jaarlijkse fietsevenementen en wijst je op allerlei boeken, dvd's, websites en dergelijke die de Mont Ventoux, de Provence, wielrennen en ga zo maar door tot onderwerp hebben.

Het boek vertelt over de rol van de Mont Ventoux in Parijs-Nice, de Dauphiné Libéré en in de Tour - en over Tommy Simpson, die de natuurlijke mythische uitstraling van de Mont Ventoux alleen nog maar vergroot heeft.

Voor wie nooit zal begrijpen wat de renner drijft, maar toch vat wil krijgen op die wonderlijke berg, zijn er de hoofdstukken over zijn geschiedenis en eigenaardige aardrijkskundige eigenschappen; over de historie van de Provence en de karakteristieken van de dorpen in de schaduw van de Ventoux; of over de prominente rol die de berg in het werk van sommige schrijvers speelt. Want ook de niet-fietser ontkomt niet aan de ban van de Ventoux, ook voor hem is De Berg er een om in te lijsten.

14%

Heesch (Noord-Brabant, NL) – Ik heb het er met mijn maat de laatste tijd al vaker over gehad: het komende seizoen moeten we er nog maar eens tegenaan. Een kilo of zeven afvallen – voorlopig geen bier meer dus en geen snoeperij, viermaal per week trainen – ook als het rot-tig fietsweer is, en eind mei/begin juni vlammen op de Mont Ventoux. Slappe klets met een ondertoon van: kom op, man, we worden oud, we groeien dicht, er moet iets gebeuren. Als we met enig gezag willen blijven meepraten over die berg, dan moeten we iets doen!

Dinsdag 27 december. En we zijn begonnen. We hadden wel voorzien dat het lijf na de kerstdagen om actie zou schreeuwen, om beweging. De spinningmarathon die de sportschool organiseert, biedt uitkomst: vier uur fietsen. Binnen, dat wel, maar gezien het belabberde weer en de nog winterse wegen een prettig alternatief.

Een beamer die onze videofilms van de beklimming en de afdaling van de Mont Ventoux vanuit Bedoin en Malaucène groot op de witte muur projecteert, 26 spinningbikes, een voortreffelijke catering, denderende muziek, ‘Billen boven het zadel, en let op je houding!’ en trappen, trappen, trappen; langzaam maar zeker verdwijnen de spiegels achter druipende condens. Vier uur na de start voelen de benen uit-

stekend, maar protesteert het zitvlak: werk aan de winkel...

Zaterdag 31 december. De Top 2000 dendert door het huis, een rundvleespotje staat al een kleine acht uur heel zachtjes te slowcooken. En alle begin blijkt moeilijk: een rum-rozijnenbol zoekt zich een weg naar beneden, vergezeld van een fikse slok van bijna 14%. 14%, de laatste bocht in de beklimming vanuit Bedoin...

Driemaal in de week stampen en zweten in de spinningzaal met veel te veel herrie aan je kop, natte plekken op de vloer en een doorweekt shirtje. Deep Purple, ‘Smoke on the water’, op 64.

Over twee weken word ik vijfenzestig. Vijfenzestig... Wat maak ik me toch druk om die stomme berg. Veertig keer ben ik er onder-tussen tegenop gefietst, ruim honderdtwintig keer heeft de auto het werk voor me gedaan, en nu, nu moet ik zo nodig weer iets neerzetten – zonder afstappen naar de top, of bovenkomen zonder vierkant te rijden, of zonder ingehaald te worden, of nog een keertje driemaal op één dag, achterstevoren op de fiets, of weet ik veel. Een uitgestelde c.q. hardnekkige midlifecrisis? Op mijn vijfenzestigste? Hoor ik daar de Ventoux in zijn vuistje lachen?

DE BERG

‘Je kunt fietsen wat je wilt, maar uiteindelijk draait het om die 20 kilometer naar de top van de Mont Ventoux.’

– Bart Jungmann, *Fietsroutes – Zeven favorieten*,
in: *de Volkskrant*, Reizen, 2 maart 2013

Naam

Reus van de Provence, Waker van de Provence, Suikerbrood, Kale berg, Mid-life Mountain. Het zijn bijnamen die geen nadere uitleg behoeven en voor de literatuurkenner is de aanduiding Olympus van het Zuiden eveneens duidelijk. Menig fietser zal ook wel zijn eigen troetelnaampje hebben bedacht, maar laten we het daar niet over hebben; in het openbaar gebruik je het koosnaampje van je geliefde niet.

Mont Ventoux – hoogte: 1912 m; geografische positie: 44°10' NB/5°17' OL. Waar dankt het massief van ongeveer 25 bij 15 kilometer op de grens van de Drôme en de Vaucluse, zo'n 40 km ten noordoosten van Avignon, zijn alledaagse, zeg maar zijn Michelin gids-naam aan?

De meest voor de hand liggende verklaring heeft met het Franse *le vent* te maken: de wind. *Mont Ventoux* betekent in die visie ‘winderige berg’ of ‘berg waar de wind van alle kanten waait’. Die verklaring komt niet uit de lucht vallen. Wie ooit met een stevige mistral¹ op kop door het maanlandschap heeft geploeterd, zal die verklaring heel plausibel vinden. En als we er de meteorologische gegevens op naslaan, krijgen we bevestigd wat vele zwoegende fietsers aan den lijve hebben ondervonden: het kan behoorlijk spoken op de Ventoux; de D 974 heet 70 m onder de echte top niet voor niets *Col des Tempêtes*, ofwel: ‘Pas der Stormen’. Laat ons KNMI al waarschuwende geluiden horen als het ‘zwarte windstoten met uitschieters van 120 à 150 km/u’ aan ziet komen, boven op de Ventoux is als record 320 km/u gemeten.

De tweede verklaring voor de naam Ventoux is iets subtieler. Het woord *Ventoux* zou mogelijkerwijs teruggaan op het Keltisch van de eerste of tweede eeuw, de taal van de stam die toen in deze contreien woonde. Bodemvondsten op de top van de berg duiden op de mogelijkheid dat de Kelten er de berggod Vintur vereerden. Diens naam zou afgeleid zijn van *ven-topp*, dat zoiets betekende als 'besneeuwde top'. Aan het element *ven* wordt overigens ook wel de betekenis 'van veraf zichtbare heuvel' toegeschreven. Dat zijn wel begrijpelijke aanduidingen voor een berg die van november tot en met eind maart/begin april schuilgaat onder een pak sneeuw en die in de zomer eveneens een blinkend witte top heeft. Ook in juli of augustus kan er zomaar een sneeuwbus voorbijkomen en het is helemaal niet vreemd als er eind mei/begin juni in een schaduwrijke plooi in de noordwand van het massief nog flink wat sneeuw ligt.

Nog een derde 'vertaling' van de naam Mont Ventoux, eveneens samenhangend met de godenverering op de Ventoux, zou volgens sommigen 'Berg van alle geesten' kunnen zijn. Wie het zeker weet, mag het zeggen.

Hoogte

De hoogte van de Ventoux is in de loop der eeuwen nogal variabel geweest, als je de metingen mag geloven. Begin achttiende eeuw zag men de top op 2027 m, later kwam men op 1976, op 2019 en in 1823, heel precies, op 1911,4 m. In 1882 is 1907,870 m vastgesteld – jawel, tot op een duizendste nauwkeurig! De Franse luchtmacht geeft aan dat de Ventoux 1912 m hoog is. Dat deed het bord dat tot enkele jaren geleden boven 'het winkeltje' hing eveneens, al kon je hierop nog vaagjes 1909 m lezen, de hoogte die je ook op Michelinkaarten aantreft. Het bord aan de prozaïsche paal tegenover 'het winkeltje' beweerde in 2010 dat de berg 1910 m hoog is, maar vond in 2012 dat de top tot 1912 m reikte. Medio 2015 kwam er een nieuw bord en dus... een nieuwe hoogte: 1911 m. Guy Gérard Durand², die de geschiedenis van Bedoin geschreven heeft, noemt 1907 m. De randonnéekaart van het IGN meldt 1910 m. En de Tour? Die stuurt de renners naar 1895 m. Laten we het maar op *ongeveer* 1910 m houden, dan heeft iedereen *ongeveer* gelijk en zitten we in ieder geval dicht bij de waarheid dan de 6000 m die men in de middeleeuwen de Ventoux toebedeelde..

Al die verschillen worden o.a. veroorzaakt doordat niet iedere meting van hetzelfde nulpunt uitgaat en de ene landmeter de col als hoogste punt neemt – in dit geval dus het bordes – terwijl de andere het absolute hoogtepunt van de berg meet. En dan is het ook nog eens de vraag

wat kaartenmakers, wegbeheerders en anderen met die gegevens doen. Als de plannen om de Ventoux opnieuw 'in te richten' doorgaan, zal ook de tamelijk inconsequente signalering langs de weg worden aangepast.

Ontstaansgeschiedenis

De Mont Ventoux is geologisch gezien nog niet zo heel oud. Pakweg 60 miljoen jaar geleden schoven diep in het binnenste van de aarde van de Provence bodemlagen als kruierende ijsschotsen tegen en over elkaar. Als de ribbels in een A4'tje waarvan je de boven- en onderkant op een vlakke ondergrond naar elkaar toe beweegt, ontstonden door die bodemwerking de oost-westgerichte bergketens als de Pyreneeën, de Baronnies, het Montagne de Lure, de Luberon, de Alpilles en ook het massief van de Mont Ventoux. Aan de noordkant plooidde de Ventoux steil en nors omhoog. Aan de zuidkant is de berg veel geleidelijker uit de vlakte omhooggedrukt; daar glooien vriendelijke, zonovergoten hellingen naar het Plateau de Vaucluse.

Opvallend aan de berg is natuurlijk de kale top. Die bestaat, zoals de bodem van de hele Vaucluse, uit kalksteen. De kalksteen is het sediment dat is neergeslagen op de bodem van de ondiepe zee die honderden miljoenen jaren geleden de complete Provence nog overspoelde. Toen deze zich later terugtrok en de Ventoux zijn top verhief, nam hij de vroegere bodem mee omhoog. In de loop van de eeuwen daarna barstte de massieve laag onder invloed van weer en wind tot de miljarden keien die nu het bekende 'maanlandschap' vormen.

Overigens heeft in Zuid-Frankrijk niet alleen de Ventoux om deze reden een kalkrijke, kale kruin. Als je een stukje naar het oosten het Montagne de Lure op fietst – zie *Montagne de Lure – het kleine zusje van de Mont Ventoux* – p. 238, dan hoef je geen raketgeleerde te zijn om het idee te krijgen dat diens ontstaansgeschiedenis wel eens parallel zou kunnen lopen aan die van de Mont Ventoux. En die veronderstelling klopt: de prehistorische oerkrachten die de kalkrijke zeebodem omhoog hebben gedrukt en gevormd hebben tot wat nu de kale berg is, hebben op dezelfde wijze het Montagne de Lure gevormd. En dus is het geen wonder dat die twee zo op elkaar lijken.

Klimaat

KLIMAATGORDELS Op de Ventoux spelen heel speciale klimatologische omstandigheden een rol. Je zou de Ventoux kunnen zien als een taart die uit

verschillende lagen is opgebouwd en die aan de ene zijde – de noordflank – door wat valse lucht in de oven (de koude mistral) aan de onderkant een beetje ingezakt is.

Van beneden naar boven heb je eerst een Middellandse Zeeklimaat; op het noorden eindigt die laag op ongeveer 500 à 600 meter hoogte, op het zuiden pas op 800 à 900 meter. De volgende klimaatgordel beslaat aan de noordkant ongeveer de volgende 500 meter, aan de zuidkant ongeveer 300. Daarna volgt een laag die op beide hellingen tot ongeveer 1700 m komt. Op de top heersen vervolgens omstandigheden die je ook op Groenland of in Lapland tegenkomt.

Het zal duidelijk zijn dat je niet overal precies kunt zeggen waar de grens tussen de ene gordel en de andere ligt. Natuurlijke omstandigheden als plooien in het landschap, ravijnen, de stand van een stuk helling ten opzichte van de zon en dergelijke zorgen op alle mogelijke plaatsen weer voor een eigen microklimaat.

Voor de liefhebber is het boeiend te constateren dat die overgang van een Middellandse Zeeklimaat aan de voet tot poolcirkelomstandigheden op de top gevolgen heeft voor planten en dieren. Zo begint het grootste cederbos van Europa inderdaad in het bij de soort passende klimaat ter hoogte van het Pavillon de Roland en wil er in het bijna polaire klimaat op de top zoals bekend niet al te veel groeien. Maar de goede waarnemer vindt daar tussen de keien de schitterendste planten en bloemen die verder alleen in het hoge noorden voorkomen.

WIND Je kunt er niet omheen: het wil nog wel eens waaien op de Mons Ventosus, de Winderige Berg. In de Provence onderscheidt men 32 soorten wind; inderdaad, subtiliteit kan niemand de Provençalen ontzeggen! Aan de Nederbelgische fietser is dat soort nuances niet besteed: '[...] de eenzame fietser, die kromgebogen over zijn stuur tegen de wind zichzelf een weg baant'³ tornt vooral op tegen de alom bekende mistral, de koude wind die altijd op kop lijkt te staan.

Dat het zo tekeer kan gaan op de Ventoux is niet verwonderlijk. De top van de Ventoux is 'omniprésent dans les paysages', zoals de Fransen zeggen; hij steekt hoog boven het land uit en waar je ook bent in de Provence, altijd en overal kun je hem zien. Dat betekent dat de wind er door niets gehinderd op af kan stormen.

Onze voorvaders meenden dat de mistralwind ergens aan de noordkant van de Ventoux wordt geboren, diep in het binnenste van de berg, in een grot bij Brantes die in onze dagen nog altijd *Grotte du Vent* wordt genoemd (Grot

van de Wind), of *Trou Soufflant* (letterlijk: Blazend Hol), of *Trou du Souffleur*, dat zoveel betekent als 'souffleurshokje'.

De huidige wetenschap weet beter. De mistral, een koude, meestal droge wind van polaire oorsprong, blaast gemiddeld 151 dagen per jaar vanuit het noorden/noordwesten richting Frankrijk; daar wordt hij door de Alpen naar de Rhône afgebogen. Het lange, lagergelegen Rhônedal werkt als een tunnel: de luchtstroom wordt er als het ware in samengeperst, waardoor de snelheid, niet geremd door natuurlijke hindernissen, flink omhoogschiet.

De mistral is dus altijd een noordnoordwestenwind. Dat verklaart waarom je je in het maanlandschap het ene moment een ongeluk moet trappen en het volgende wat op adem kunt komen. De D 974 slingert zich daar immers in hazensprongen naar de top: een stukje noordwaarts (wind op kop), na de bocht westwaarts (wind opzij), na de volgende bocht opnieuw noordwaarts (wind weer op kop) enzovoort.

De fietser zal meestal de zogeheten *witte mistral* tegen hebben. In een overwegend stralend blauwe hemel drijven hier en daar hoge wolken in de vorm van linzen of de witte rugplaten van inktvissen die je wel eens op het strand aantreft. Maar soms heb je pech en is de hemel betrokken en valt er regen; dan heb je te maken met wat men de *zwarte mistral* noemt.

Het vaakst blaast de mistral aan het eind van de winter/begin van de lente en in juli en hoe hoger je komt, hoe feller.

Daarnaast is er, vooral in de herfst, de *marin*, een vochtige wind die vanuit het zuiden/zuidoosten over de Middellandse Zee naar Frankrijk blaast; dat gebeurt gemiddeld 91 dagen per jaar. Als de marin opsteekt, weten de mensen dat het flink gaat plenzen.

Maar het is niet allemaal kommer en kwel, want we hebben ook nog de *ventoureso*, ofwel 'de bries van de Ventoux'. De inwoners van Arles, een stad ten zuidwesten van de Mont Ventoux, gaven deze naam aan de droge, frisse bries die voor hen vanuit het noordoosten kwam, vanaf de Ventoux dus. Vooral in de hete zomers is deze aangenaam frisse wind meer dan welkom.

EXTREME WINDSNELHEDEN Het zal duidelijk zijn dat op grote hoogte – en de top van de Ventoux ligt behoorlijk hoog – de wind vaker en feller blaast dan in de vlakke van de Provence. Daar komt bij dat de Ventoux, bijna loodrecht oprijzend uit de vlakke, de langsrazende wind tot nog grotere snelheden opjaagt.⁴ Sommigen beweren dat op het bordes 256 dagen per jaar een harde wind staat, anderen houden het op 173, weer anderen registreren de mistral op 130 dagen. Op 118 daarvan zou de noordenwind 100 km/u halen; diverse malen is meer dan 250 km/u gemeten.

Volgens het ministerie van Defensie staat het absolute snelheidsrecord sinds 15 februari 1967 op 320 km/u, een waarneming die op 19 november van datzelfde jaar nogmaals werd gedaan; overigens joeg hier toen niet de mistral maar de marin over de berg. De mistral bereikte zijn (waargenomen) topspeed op 20 maart 1967: 313 km/u.

Ter vergelijking: medio 2016 geldt als Nederlands record-uurgemiddelde de 132,2 km/u die het KNMI-meetstation Maastricht op 4 juni 1912 meldde. De sterkste windstoot die tot vandaag officieel in ons land is gemeten, kreeg Hoek van Holland te verduren: op 6 november 1921 gaven de meters daar een uitschieter van 162 km/u aan, peanuts vergeleken met de *geschatte* snelheid van de windhoos op Vlieland, 5 november 1948: 202 km/u. Overigens past voorzichtigheid: verschillende bronnen leveren verschillende gegevens.

Het verhaal gaat – en diverse personen beweren het zelf gezien te hebben – dat bij boven genoemde windsnelheden de keien op de Ventoux tegen de hellingen omhoog worden geblazen. *Se non è vero, è bon trovato*... Het is bovendien goed al deze gegevens met de nodige omzichtigheid te benaderen. Vroeger blonken de windmeters niet bepaald uit in nauwkeurigheid, ze gaven nogal eens te hoge waarden aan. Nog voor wat het waard is: deze records hebben eeuwigheidswaarde; op de Ventoux staat geen windmeetapparatuur meer.

Omdat de top van de berg nu eenmaal zo tot de verbeelding spreekt, nog een paar cijfers over de weersomstandigheden daar – met dank aan de Franse weerkundigen, het ministerie van Defensie, diverse Offices du Tourisme en natuurbeschermingsorganisaties.

Het winterseizoen weet op de top van de Ventoux onderhand niet van ophouden: ruim 140 dagen in een jaar ligt er sneeuw, 173 dagen per jaar vriest het en het kan er erg koud zijn: de gemiddelde jaartemperatuur ligt tussen de 3 en 4 °C, maar de laagste temperatuur die men in het koude seizoen meet, beweegt zich elk jaar in de buurt van -27 °C. Zelfs in juli en augustus wil de temperatuur nog wel eens onder het vriespunt zakken.

Zomers is het boven meestal tussen de 10 en 18 °C, dat is een graadje of 11 frisser dan aan de voet; menig bezoeker wordt hierdoor verrast.

Het weer op de Ventoux is niet alleen eigenzinnig, het kan in korte tijd van het ene extreme in het andere vallen en is op de top altijd een stuk minder dan in het dal. *La Provence*, dé krant van de Vaucluse, formuleert het zo: ‘En terme de météo, il se passe toujours quelque chose au Ventoux. Sa normalité, c’est l’excès. On y est, le plus souvent, dans le trop. Trop chaud, trop froid ou trop venté...’ Vrij vertaald: ‘Weerkundig gezien is het altijd wat op de Ventoux. Het

abnormale is er normaal en meestal is het er *te: te* warm, *te* koud of *te* wind-
rig.' Iets wat vooral fietsers en wandelaars maar beter niet uit het oog kunnen
verliezen.

En dan gaat de kruin ook nog eens op 200 dagen per jaar schuil in de wol-
ken, ook al geen prettige fietsconditie langs die lege hellingen. Hoewel, leeg...
Het Syndicat Mixte d'Aménagement et d'Équipement du Mont Ventoux
(SMAEMV), dat zich bezighoudt met de organisatie van alles wat zich op de
top van de berg afspeelt, schat dat jaarlijks ongeveer 700.000 mensen van-
af het bordes de Vaucluse in ogenschouw nemen... Een kleine 70% heeft de
Franse nationaliteit, de vreemdelingen komen vooral uit Duitsland, België en
Nederland.

Indrukwekkende cijfers allemaal, maar eerlijk is eerlijk: geen twee bronnen
geven dezelfde getallen. Een kwestie van definities? Van meetmethodes? De
bekende Franse slag? De enige betrouwbare conclusie die je uit alle gegevens
kunt trekken, is: je weet het eigenlijk nooit met de kale berg.

Bossen

De Ventoux is een opvallend verschijnsel. Je zou denken dat zo ver naar het
zuiden overal een Middellandse Zeeklimaat zou heersen met de bijbeho-
rende flora en fauna. In het dal klopt dat ook wel, maar als je de berg beter
bekijkt, zie je merkwaardige dingen. Klimatologisch zijn er grote verschillen
tussen bijvoorbeeld de noord- en de zuidwand – Zie *Klimaatgordels*, p. 19.

Maar er is meer. Alleen de top van de Ventoux boven de 800 m bestaat uit
pure kalksteen; in de lagere delen wordt de kalksteen afgewisseld door an-
dere steen- en grondsoorten. Vooral de zuidwand kent talloze verstoringen
van de originele aardlagen. Dat heeft gevolgen voor de waterhuishouding en
dus voor de vegetatie.

De noordhellingen zijn over het algemeen vochtig en krijgen de volle laag
van de koude mistral. Er wonen niet veel mensen; op deze kant van de berg
groeien vooral naald- en loofbomen.

De zuidhellingen liggen pal op de zon. Ze zijn droger en veel meer door de
mensen in cultuur gebracht; denk maar aan de fruitboomgaarden rond Be-
doin en de wijngaarden die je passeert op weg naar Saint-Estève. Dat wil na-
tuurlijk niet zeggen dat je op de zuidhelling geen boom tegenkomt; wie van
Bedoin naar Chalet Reynard rijdt, ontkomt niet aan de bekende 'kleine groe-
ne hel met een zwarte streep asfalt', zoals Bart Aardema dat noemt in zijn
Berggids voor fietsers.

KAALSLAG De bebossing op de berg is tamelijk jong. In de oertijd was het beslag dat de mens op het bos legde onmeetbaar klein, maar naarmate zich meer mensen op vaste plaatsen vestigden en akkers aanlegden en vee gingen houden, werd het gebruik van het bos intensiever. Op een gegeven moment trokken herders rond met flinke kuddes die alles opvrat en wat ze voor de hoeven kwam. Toch had men wel in de gaten dat er verkeerde ontwikkelingen aan de gang waren, want al in 1549 vroeg het bestuur van het Comtat Venaissin om maatregelen. Dit verzoek werd later regelmatig herhaald, maar zonder resultaat.

Met het voortschrijden van de tijd was ook steeds meer hout nodig voor verwarming en voor economische activiteiten als scheepsbouw, kalkbranderij en ijzergieterij; de bossen op de vlaktes en de lagere berghellingen gingen dan ook letterlijk voor de bijl. Daardoor was het in de zeventiende eeuw al slecht gesteld met het bosbestand. Want hoewel het bos natuurlijk perioden van herstel kende, daar kwam altijd weer een eind aan. Zo eiste bijvoorbeeld ook de Franse Revolutie haar tol. Veel bossen waren immers eigendom van de adel en toen de macht overging in handen van de revolutionaire burgerij, werden niet alleen de edelen, maar ook hun bomen een kopje kleiner gemaakt...

Toen in de negentiende eeuw de industriële revolutie met haar stoommachines de behoefte aan hout nog eens geweldig opschoefde, was ook het bos op de hogere hellingen van de Ventoux ten dode opgeschreven: meedogenloos werd de boel kaalgeslagen. Furieuze branden als gevolg van blikseminslag – een berucht verschijnsel in het zuiden van Frankrijk – deden de rest; bomen werden een relatief zeldzaam verschijnsel.

De gevolgen waren desastreus: het water dat na een regenbui omlaagstroomde, sleurde de grond mee, jonge planten kregen geen schijn van kans meer en de erosie nam rampzalige vormen aan. Rond 1840 groeide er tussen de 550 en 1150 m alleen tijm en lavendel; slechts hier en daar stond nog een scharminkele eik, beuk of den – zie *Jean des Baumes* in: *De literaire berg*, p. 244.

Naarmate de berg in de loop der tijden een kalere aanblik kreeg, werden de rampen voor mens en dier talrijker en heviger. Alleen al in de negentiende eeuw spoelde het water acht keer alles van de hellingen af: wegen, bruggen, dorpen, gewassen, vee, niets ontsnapte aan de vernietigende kracht van de natuur.

NATIONALE BOSWET (1827) Uiteindelijk zegevierde het verstand en greep de overheid in. In de nationale Boswet van 1827 werd een aantal regels vastgesteld die tot doel hadden het bos in stand te houden voor degenen die er woonden en werkten. De toepassing ervan betekende voor Bedoin dat het gebruik van 4473 ha bos aan regels werd onderworpen. Ook in volkomen kale gebieden en op open plekken in de bossen kon men niet meer zomaar zijn gang gaan.